

НИКОЛАЙ ЛЕСКОВ ЛЕВАКЪТ

Превод от руски: Атанас Далчев, 1962

chitanka.info

ПЪРВА ГЛАВА

Когато император Александър Павлович свършил Виенския конгрес, поискал да се поразходи из Европа и да види чудесата на разните държави. Той обиколил всички страни и навсякъде със своята приветливост винаги имал най-междусобни разговори с всякакви хора и всички го зачудвали с нещо и искали да го склонят на своя страна, но с него бил донският казак Платов, който не обичал това склоняване и тъй като му било домъчняло за стопанството, все теглел царя към къщи. И щом Платов забележи, че царят се интересува много от нещо чуждестранно, всички съпровождани мълчат, а Платов тозчас ще каже: така и така, и у нас вкъщи си имаме не по-лошо — и ще го отклони.

Англичаните знаели това и когато пристигнал царят, измисляли разни хитрини, за да го пленят с чуждестранното и го отвлекат от руснаците, и в много случаи постигали това, особено на големите събрания, дето Платов не можел напълно да говори френски; но той не се интересувал много от това, защото бил човек женен и всички френски разговори смятал за глупости, за които не си струва мислене. А когато англичаните взели да канят царя в разни военни складове, оръжейни и сапун-чугун заводи, за да покажат преимуществото си пред нас във всички неща и с това да се хвалят, Платов си рекъл:

— А, стига вече. Досега търпях, но по-нататък не бива. Ще съумея или няма да съумея да говоря, но няма да си предам хората.

И тъкмо си рекъл тия думи, царят му казва:

— Така и така, утре отиваме с тебе да видим една тяхна оръжейна сбирка. Там — казва — има такива природни съвършенства, че още щом ги видиш, ще признаеш, че нас, руснаците, с нашето значение, не ни бива за нищо.

Платов не отговорил нищо на царя, само гърбавия си нос спуснал в рошавата си гуня, а щом дошъл в квартирата си, заповядал на ординареца да му донесе от избата павурче кавказка водка, чиста дренковица, гаврътнал цяла чаша, помолил се богу пред походната

икона, покрил се с гунята и захъркал така, че никой от англичаните в цялата къща не можел да спи.

Мислил си — утрото е по-мъдро от вечерта.

ВТОРА ГЛАВА

На другия ден царят и Платов тръгнаха към сбирката. Царят не взел никой друг от руснаците със себе си, защото му докарали колесар-карета.

Пристигат в една много голяма сграда — неописуем вход, коридори до безкрайност, стаите една в друга и най-сетне в най-главната зала — разни грамадни брустове и на средата под един балдахин стои Абдалон Володерски.

Царят се обръща към Платов да види много ли е зачуден и какво гледа; а Платов върви, навел очи, като че не вижда нищо, само от мустаците си пуца колелца.

Англичаните веднага почнали да показват разни чудесии и да обясняват кое как са пригодили за военни обстоятелства: морски буреметри, палтони от хамалска вълна за пехотните полкове, а за конницата насмолени непропускабли. Царят се радва на всичко това, всичко му се струва много хубаво, а Платов се държи в очаквация — всичко това де не значи за него нищо.

Царят казва:

— Как е възможно това — откъде у тебе такова безчувствие?

Мигар нищо тук не те учудва?

А Платов отговаря:

— За мене тук едно е чудно, че моите донци юнаци са воювали без всичко това и са прогонили дванайсет езика.

Царят казва:

— Това е безразсъдък.

Платов отговаря:

— Не зная на какво да го отдам, но не се осмелявам да споря и трябва да мълча.

Като видели между царя и него тая разговорка, англичаните веднага го завели при Абдалон Володерски и от едната му ръка вземат мортимеровата пушка, а от другата пищова.

— Ето — казват — каква производителност имаме — и му подават пушката.

Царят погледнал спокойно мортимеровата пушка, защото си имал такава в Царско село, а после те му дават пищова и казват:

— Този пищов е от неизвестно, неподражаемо майсторство — един наш адмирал го е измъкнал от пояса на един разбойнишки атаман в Канделабрия.

Царят погледнал пищова и не може да му се нагледа.

Заахкал страшно.

— Ах, ах, ах — казва, — как това така... как може това дори да се направи така тънко! — И се обръща към Платов на руски и казва: — Ето, ако имах барем един такъв майстор в Русия, щях да бъда твърде щастлив и щях да се гордея, а тоя майстор щях да направя завчас благородник.

А Платов, като чул тези думи, бръква в същата минута с дясната ръка в големите си шалвари и измъква оттам една оръжейна отвертка. Англичаните казват: „Това не се отваря“, а той, без да обръща внимание, зачоплил затвора на пищова. Врътнал веднъж, врътнал два пъти — затворът излязъл. Платов показва на царя спуська, а там на самата извивка сложен руски надпис: „Иван Москвин во града Тула“.

Англичаните се чудят и маят и един друг се побутват.

— Ох де, сбъркахме!

А царят казва тъжно на Платов:

— Защо ги сконфузи толкова, на мене сега ми е жал за тях. Да вървим.

Качили се пак в същата колесар-каре́та и потеглили, и царят същия ден отишъл на бал, а Платов удушил още една голяма чаша дренковица и заспал дълбок казашки сън.

Било му и весело, че е осрамил англичаните, а тулския майстор турил на гледна точка, не го било и яд: защо царят при тоя случай съжалил англичаните!

„От какво се огорчи царят? — мислел си Платов. — Съвсем не разбирам!“ И с това разсъждение ставал на два пъти, кръстел се и пиел водка, докато насила не си докарал дълбок сън.

А англичаните пък през това време също не спали, защото и тях ги прихванало. Дорде господарят се веселял на бала, те приготвили тайно такава нова чудесия, че взели акъла на Платов.

ТРЕТА ГЛАВА

На другия ден, когато Платов се явил при царя с добро утро, царят му казва:

— Нека сега приготвят колесар-каретата и да отидем да гледаме нови сбирки.

Платов дори се осмелил да попита не е ли достатъчно, дето гледат чуждестранни продукти, и не е ли по-добре да се стягат за Русия, но царят казва:

— Не, аз желая да видя и други новости: хвалеха ми се, че правят първо качество захар.

Отишли.

Англичаните показват всичко на царя, какви разни първи качества имат, а Платов гледа, гледа и изведнъж казва:

— А я ни покажете захарта явиж на вашите заводи?

А англичаните дори не знаят какво е това явиж. Шушнат си, смигат си, повтарят един другиму: „Явиж, явиж“, а не могат да разберат, че у нас се прави такава захар и трябва да признаят, че имат всички видове захар, но не „явиж“.

Платов казва:

— Тогава няма защо да се хвалите. Елате у нас, ние ще ви дадем чай с истински „явиж“ от Бобринския завод.

А царят го дръпнал за ръката и тихо рекъл:

— Моля ти се, не ми разваляй политиката.

Тогава англичаните повикали царя в най-последната сбирка, дето били събрали от цял свят минерални камъни и нимфозории, като се почне от най-огромната египетска керамида до подкожната бълха, която не може да се види с око, а се усеща само хапенето ѝ между кожата и тялото.

Царят отишъл.

Разгледали керамидите и разните там чучела и излизат вън, а Платов си мисли: „Е, слава богу, всичко мина благополучно; царят не се чуди на нищо“.

Но едва стигнали до най-последната стая, а там вече стоят техните работници по тужурни елеци и престилки и държат табла, на която няма нищо.

Царят изведнъж се зачудил, че му подават празна табла.

— Какво значи това? — пита, а ингилизките майстори отговарят:

— Това е нашето покорно приношение на ваше величество.

— А какво е то?

— Ами ето — казват, — благоволете да видите една прахолинка?

Царят погледнал и вижда: наистина, на сребърната табла лежи една съвсем дребничка прашинка.

Работниците казват:

— Благоволете да си наслюнчите пръста и да я вземете на дланта си.

— Но защо ми е тази прашинка?

— Това — отговарят — не е прашинка, а нимфозория.

— Жива ли е?

— Съвсем не — отговарят, — не е жива, а от чиста ингилизка стомана сме я изковали, за да изобразява бълха, и в средата ѝ има ключалка и пружина. Благоволете да врътнете с ключето: тя тозчас ще захване да танцува дансе.

Царят полюбопитствувал:

— А къде е ключето?

А англичаните казват:

— Тук пред очите ви е и ключът.

— А защо — казва царят — не го виждам?

— Защото — отговарят — това трябва да се гледа с малкоскоп.

Подали му един малкоскоп и царят видял, че до бълхата на таблата действително има ключе.

— Благоволете — казват — да я вземете на дланчицата си — тя има в търбухчето си дупчица за пружината, а ключът трябва да се завърти седем пъти и тогава тя ще почне дансе.

Царят с мъка хванал това ключе и с мъка можал да го задържи между двата си пръста, а с другите два пръста взел бълшурката и щом мушнал ключето, почувствал, че тя започва да мърда мустачки, после взела да движи крачка, а най-сетне изведнъж скочила и както си летяла, веднага направила едно дансе и две верояции на едната страна, после на другата, и така в три верояции изтанцувала цял кадрил.

Царят тозчас заповядал да дадат на англичаните един милион, каквито пари поискат сами — ако искат сребърни петачета, ако искат дребни банкноти.

Англичаните поискали да им отпуснат сребро, защото от банкноти те не разбират; а после веднага показали и друга своя хитрост: дали бълхата подарък, а не донесли кутията за нея; а без кутия не може да държиш нито нея, нито ключето, защото ще се изгубят и така ще ги изхвърлят в боклука. А кутията ѝ направили от един-единствен брилянтов орех — и за бълхата е издълбано местенце в средата. Това те не поднесли, защото кутията била уж държавна, а държавното у тях се пази строго, дори и за царя не може да се пожертва.

Платов много се разсърдил и рекъл:

— Защо е това мошеничество? Направихте дар и получихте един милион за това и все не ви стига! Кутията — казва — си върви винаги с всяка стока.

Но царят казва:

— Остави, моля ти се, това не е твоя работа — не ми разваляй политиката. Те си имат свой обичай. — И пита: — Колко струва този орех, в който се слага бълхата!

Англичаните определили за това още пет хиляди.

Цар Александър Павловия рекъл: „Да се изплати“, а сам пъхнал бълшурката в това орехче, заедно с нея и ключето, а за да не изгуби самия орех, пуснал го в златната си табакера, а табакерата заповядал да сложат в пътното му ковчеже, постлано цялото със седеф и рибена кост. А ингилизките майстори царят пуснал да си идат с чест и им рекъл: „Вие сте първите майстори в целия свят и моите хора не могат да направят нищо в сравнение с вас“.

Англичаните останали много доволни от това, а Платов не можал да каже нищо против думите на царя. Само взел малкоскопа и без дума да продума, го пуснал в джоба си, защото „той — казва — върви с другото, а вие и без туй взехте много пари от нас“.

Царят не знаел това до пристигането си в Русия, а те заминали скоро, защото царя го налегнала меланхолия от военните му дела и той поискал да се изповяда духовно в Таганрог при поп Федот^[1]. Из пътя те имали с Платов малко приятни разговори, защото хранили съвсем различни мисли: царят смятал, че няма равни на англичаните в

изкуството, а Платов поддържал, че и нашите могат да направят всичко каквото видят, само че им липсва полезно учение. И доказвал на царя, че английските майстори имат съвсем други правила в живота, науката и продоволствието, че всеки техен човек разполага с всички абсолютни условия и поради това има съвсем друго съзнание.

Царят не искал да слуша дълго тази работа, а Платов, като виждал това, не се престаравал. Така те пътували мълчешком, само Платов слизал на всяка гара и от яд пиел по една халба водка, замезвал със солена геврек, запалвал своята направена от коренище чибучка, в която влизал отведнъж цял фунт жуков тютюн, а после се качвал в каретата и сядал до царя мълчалив. Царят гледа на една страна, а Платов подаде през другия прозорец чибучката и дими на вятъра. Така стигнали до Петербург, а при поп Федот царят вече съвсем не рачил да вземе Платов.

— Ти си — казва — невъздържан в духовната беседа и толкова много пушиш, че от твоя дим в главата ми са се набили сажди.

Платов останал оскърбен и легнал вкъщи на омразната си гущетка и така си лежал и пушел безпрестанно жуков тютюн.

---

[1] Поп Федот не е паднал от облаците: император Александър Павлович преди кончината си в Таганрог се изповядал пред свещеника Алексей Федотов-Чеховски, който след това се наричал „духовник на Негово Величество“ и обичал да изтъква пред всички това съвсем случайно обстоятелство. Та ето този Федотов-Чеховски е очевидно и легендарният „поп Федот“. — Б.а. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Чудната бълха от черна ингилизка стомана останала у Александър Павлович в ковчезето от рибена кост, но преди да се помине, той я дал на поп Федот, за да я предаде отпосле на царицата, когато тя се успокои. Императрицата Елизавета Алексеевна погледнала верояциите на бълхата и се усмихнала, но не поискала да се занимава с нея.

— Аз съм сега — казва — жена вдовица и никакви забави не ме блазнят. — А когато се върнала в Петербург, предала това чудо с всички други скъпоценности в наследство на новия цар.

Император Николай Павлович отначало също не обърнал никакво внимание на бълхата, защото при възшествието му на престола имало смут, но след време взел веднъж да преглежда наследеното от брат му ковчеже и извадил от него табакерката, а от табакерката брилянтовия орех и в него намерил стоманената бълха, която отдавна вече не била навивана и затова не действала, а си стояла мирно, като вкочанена.

Царят погледнал и се зачудил.

— Каква е тая пущина и защо я е пазил чак толкова моят брат!

Придворните искали да я изхвърлят, но царят казва:

— Не, тук има нещо.

Повикали от Аничкин мост от насрещната аптека химика, който претеглял на най-малки везни отрови, и му я показали, а той веднага взел бълхата, сложил я на езика си и казва: „Усещам хлад на твърд метал“. А после я помачкал леко със зъби и заявил:

— Както щете, но това не е истинска бълха, а нимфозория и тя е сътворена от метал, и тази работа не е наша, не е руска.

Царят заповядал тозчас да се разузнае: откъде е това и какво значи?

Затекли се да гледат в досиетата и списъците, но в досиетата нямало записано нищо. Почнали да питат тоя, оня — никой нищо не знае. Но за щастие донският казак Платов бил още жив и дори все още

лежал на омразната му гушетка и пушел с чибучката. Щом чул, че в двореца има такова безпокойство, веднага станал от гушетката, хвърлил чибучката и се явил пред царя с всичките си ордени.

Царят казва:

— Какво искаш от мене, мъжествений старико?

А Платов отговаря:

— Аз, ваше величество, нищо не искам за себе си, тъй като пия и ям каквото си ща, и съм доволен от всичко, но аз — казва — дойдох да доложя относно тази нимфозория, която сте намерили; това — казва — така и така беше и ето как стана пред очите ми в Англия, заедно с нея има и ключе, а аз имам техния малкоскоп, с който може да се види; с това ключе може през коремчето да се навие тази нимфозория и тя ще скача в каквото щете пространство, и ще прави верояции на едната и другата страна.

Навили я, тя взела да скача, а Платов казва:

— Това — казва, — ваше величество, наистина е много тънка и интересна работа, само че ние не бива да се чудим на това само с възторга на чувствата, а трябва да го подложим на руски преглед в Тула или в Сестербек — тогава още Сестрорецк наричали Сестербек — не могат ли нашите майстори да го надминат, за да не се възнасят англичаните над русите.

Цар Николай Павлович бил много уверен в своите руски хора и не обичал да отстъпва на никой чужденец, затуй отговорил на Платов:

— Ти, мъжествений старико, добре казваш това и аз ти възлагам да провериш тази работа. Тази кутийка, все едно, сега при моите грижи не ми трябва, а ти я вземи със себе си и вече не лягай на омразната си гушетка, а замини на тихия Дон и поведи там с моите донци междуособни разговори относно техния живот и преданост, и какво им харесва. А когато минаваш през Тула, покажи на моите тулски майстори тази нимфозория и нека те помислят за нея. Кажи им от мене, че брат ми се чудил на тази вещ и хвалел повече от всички чуждите хора, които са направили нимфозорията, а аз се надявам на своите, че те не падат по-долу от никой. Те няма да погазят думата ми и ще направят нещо.

ПЕТА ГЛАВА

Платов взел стоманената бълха и когато минавал през Тула за Дон, показал я на тулските оръжейници и им предал царювите думи, а после пита:

— Какво да правим сега, православни люде?

Оръжейниците отговарят:

— Ние, бащице, чувстваме милостивата царюва дума и никога не можем да забравим, че той се надява на хората си, а какво ще правим в сегашния случай, не можем да ти кажем за една минута, защото ингилизката нация също не е глупава, дори доста хитра и нейното изкуство е с голям смисъл. Срещу нея — казват — трябва да се заловим, като помислим и с божие благословение. А ти, ако твоя милост, както и нашият цар, имаш доверие към нас, замини си на тихия Дон, а тази бълха ни остави, както си е в калъфа и в златната царска табакерчица. Разхождай си се по Дон и си лекувай раните, получени за отечеството, а когато минаваш назад през Тула, спри се и проводи да ни повикат: ние по това време, дай боже, все ще измислим нещо.

Платов не бил съвсем доволен от това, че тулчани искат толкова много време и при това не казват ясно какво тъкмо се надяват да направят. Питал ги той и така, и иначе, по какъв ли не начин хитро, по донски, заговарял с тях; но тулчани по хитрост ни най-малко не му отстъпили, защото отведнъж ги споходила такава мисъл, на която не се надявали дори и Платов да им повярва, а искали направо да изпълнят смелото въображение, па тогава да го дадат.

Казват:

— Ние и сами още не знаем какво ще сторим, а само ще се уповаваме на бога и дано царската дума не бъде посрамена поради нас.

Платов въртял така и така, тулчаните също.

Въртял, сукал Платов, па видял, че тулчанин лесно се не надхитря, дал им табакерата с нимфозорията и казва:

— Ех, няма какво да се прави, нека — казва — бъде по вашему; аз ви знам какви сте, ама няма какво да се прави — вярвам ви, само гледайте да не подмените брилянта и да не развалите ингилизката тънка работа, и не се майте дълго, защото аз пътувам бързо: няма да минат две недели и аз от тихия Дон ще се върна пак в Петербург — тогава трябва бездруго да покажа нещо на царя.

Оръжейниците напълно го успокоили:

— Тънката работа — казват — няма да повредим и няма да разменим брилянта, две седмици са достатъчно време за нас, а когато назад се върнеш, ще има да представиш нещо достойно за царювото великолепие.

А какво тъкмо — това все пак не казали.

ШЕСТА ГЛАВА

Платов заминал от Тула, а тримата души оръжейници, най-изкусните, единият кривоглед левак, с бенка на бузата и с издърпани при учението пирги на слепите очи, се сбогували с другарите и домашните си и без да кажат никому нищо, си взели торбичките, сложили там каквото трябва за ядене и изчезнали от града.

Хората забелязали само това, че те тръгнали не към Московската застава, а в противоположната киевска посока, и мислели, че са отишли в Киев да се поклонят на почиващите там угодници или да се посъветват с някой от живите свети мъже, каквито в Киев винаги има в изобилие.

Но това било само близко до истината, а не самата истина. Ни времето, ни разстоянието позволявали на тулските майстори да ходят три седмици пеша до Киев, па после да сколасат да направят посрамителна за английската нация работа. По-скоро те могли да отидат да се помолят в Москва, до която има само „два пъти по деветдесет“ версти, а и там почиват немалко свети угодници. А в другата посока до Орел има също тъй „два пъти по деветдесет“, а оттатък Орел до Киев отново още цели петстотин версти. Такъв път скоро няма да извървиш, пък и да го извървиш, няма скоро да си отпочинеш — за дълго краката ти ще отекаат и ръцете ти ще се тресат.

Някои дори мислели, че майсторите се попрехвалили пред Платов, а после като размислили, уплашили се и сега съвсем избягали, като отнесли със себе си и царската златна табакерка, и брилянта, и създалата им ядове английска стоманена бълха с кутията.

Ала това предположение било също съвсем неоснователно и недостойно за умелите хора, върху които сега почивала надеждата на нацията.

СЕДМА ГЛАВА

Тулчани, хора умни и опитни в металния занаят, са известни също тъй като първи познавачи на религията. С тяхната слава в това отношение е пълва и родната земя, и дори свети Атон; те не само са майстори да пеят с маками, но и знаят как се пише картината „Вечерен звон“, а ако някои от тях се посветят на голямо служение и станат калугери, славят се като най-добри манастирски икономи и от тях излизат най-способните събирачи на пожертвования. В светия Атон знаят, че тулчани са полезен народ и ако не са те, тъмните кътчета на Русия не биха видели навярно много светини на Далечния изток, а Атон би се лишил от много полезни дарове на руската щедрост и благочестие. Сега „атонските тулчани“ разнасят светини по цялата ни родина и майсторски събират пожертвования дори там, дето няма какво да се вземе. Тулчанинът е изпълнен с църковно благочестие и е велик практик в тази работа, затуй и ония трима майстори, които се заловили да поддържат Платов и с него цяла Русия, не направили грешка, като се упътили не към Москва, а на юг. Те отивали съвсем не в Киев, а в Мценск, околийски град в Орловска губерния, дето се намира древната „изсечена от камък“ икона на свети Николай, която доплувала тук в най-древни времена върху голям също каменен кръст по река Зуша. Тази икона има вид „грозен и страхотен“ — Мирликийският светител е изобразен на нея „в цял ръст“, целият е облечен със сребропозлатена дреха, а в лице е намръщен и на едната си ръка държи храм, а в другата — меч — „военно одоление“. Тъкмо в това „одоление“ се заключава смисълът на работата: Свети Николай изобщо, а Мценският Никола най-вече е покровител на търговския и военен занаят, и ето на него тулчаните отишли да се поклонят. Отслужили молебен пред самата икона, после пред каменния кръст и най-сетне се върнали вкъщи „нощию“ и без да разкажат никому нищо, се заловили за работа в страшна тайна. Събрали се и тримата в една къщичка при левака, заключили вратата, затворили кепенците на

прозорците, запалили кандило пред иконата на Николай и почнали да работят.

Ден, два, три седят и нийде не излизат, през цялото време чукач с чукачетата. Коват нещо, а какво коват — нищо не се знае.

Всички любопитстват, а никой нищо не може да научи, защото работещите не казват нищо и не се показват навън. Ходели към къщицата разни люде, хлопали на вратата под какъв ли не предлог, да поискат огън или сол, но тримата майстори не отварят на никакво повикване и дори с какво се хранят — не се знае. Опитали се да ги сплашат, че уж съседната къща гори — няма ли да изскочат в уплаха и няма ли да се види тогава какво са изковали, но нищо не помогнало срещу тези хитри майстори; веднъж само левакът се подал до раменете и викнал:

— Горете си, а ние нямаме време — отново прибрал оскубаната си глава, хлопнал кепенеца и се заловил за работа.

Само през малките зирчици се виждало как вътре в къщата блести светлина и се чувало как тънките чукачета почукват по звънливите наковални.

С една дума, цялата работа се извършвала в такава страшна тайна, че нищо не можело да се научи и така продължавала тя чак до връщането на казака Платов от тихия Дон при царя, и през цялото време майсторите не се виждали и не разговаряли с никого.

ОСМА ГЛАВА

Платов пътувал с голяма бързина и церемония: седял сам в каляската, а на капрата двама песовоя казаци с камшици сядали от двете страни на коляря и немилостиво го шибали, за да препуска. Ако някой казак задремел, Платов сам от каляската го ритвал и те още по-бясно се понасяли. Тези подбудителни мерки действали така успешно, че нийде на никоя станция не било възможно да се задържат конете и те винаги задминавали със сто подскока мястото за спиране. Тогава казакът пак действа обратно върху коляря и се връщат на портата.

Така достигнали Тула — отначало също профучали сто подскока по-нататък от Московската застава, а после казакът въздействал на коляря с камшика в обратна посока и взели да запрягат нови коне пред входа. Но Платов не излязъл от каляската, само заповядал на песовоя да доведе при него колкото се може по-скоро майсторите, на които бил оставил бълхата.

Изтичал единият песовой, за да дойдат колкото се може по-скоро и да донесат работата, с която щели да осрамят англичаните, и още не изтичал два разкраща този песовой, Платов праща подире му един след друг нови, за да стане колкото се може по-скоро.

Разпратил всички песовойци и почнал вече да праща прости хорица от любопитната публика, дори сам от нетърпение спуща крака

от каляската, сам иска от нетърпение да тича и скърца ли, скърца със зъби — все още никой не се показва.

Ето колко много в онова време държали на точността и бързината, за да не пропадне нито една минута без полза за руснаците.

ДЕВЕТА ГЛАВА

Тулските майстори, които вършели чудното си дело, тъкмо през това време завършвали своята работа. Дотичали песовойците запъхтени при тях, а простите хорица от любопитната публика съвсем и не дотичали, защото от страх, за да не гледат Платов, хукнали вкъщи и кой където сварил, се изпокрили.

А щом довтасали песовойците, веднага извикали и като виждат, че ония не им отварят, веднага безцеремонно дръпнали болтовете на кепенците, но болтовете били толкова яки, че не помръднали, дори потеглили вратите, а вратите отвътре били залостени с дъбови резета. Тогава песовойците взели от улицата една греда, мушналия я, както правят пожарникарите, под стряхата и тозчас целия покрив от малката къщица откъртили. Но свалили покрива и сами веднага се строполили, защото в тясната къщица на майсторите от непрекъснатата работа се образувала във въздуха такава потна спирала, че човек, свикнал на пресния въздух, не можел нито веднъж да си поеме дъх.

Пратениците се развикали:

— Какво правите вие, такива-онакива, негодници, и как смееете да удряте с такава спирала! Или за вас няма бог!

А ония отговарят:

— Ей сега заковаваме последното гвоздейче и щом го заковем, тогава ще изнесем нашата работа.

А пратениците казват:

— Дотогава той ще ни изяде живи и няма да ни остави помен от душа.

Но майсторите отговарят:

— Той няма да свари да ви глътне, защото докато приказвахте, ние и този последен гвоздей заковахме. Тичайте и кажете, че ей сега ще го донесем.

Песовойците се затекли, но неуверено: мислили, че майсторите ще ги излъжат; затуй тичат, тичат, па се озърнат назад; но майсторите вървели след тях и чак толкова бързали, че дори не се облекли съвсем

както трябва, за да се явят пред важното лице, а вървешком закопчават телените копчета на кафтаните си. Двамината от тях не държали нищо в ръцете си, а третият, левакът, носел в зелен калъф царското ковчеже с ингилизката стоманена бълха.

ДЕСЕТА ГЛАВА

Песовойците изтичали при Платов и казват:

— Ето ги и тях!

Платов тозчас рекъл на майсторите:

— Готово ли е?

— Всичко — отговарят — е готово.

Подали го.

А екипажът е вече запретнат и коларят и форејторът са на мястото си. Казаците седнали начаса до коларя и вдигнали над него камшиците си и както ги замахнали, така ги държат.

Платов смъкнал зеления калъф, отворил ковчежето, извадил от памука златната табакера, а от табакерата брилянтовия орех, вижда: ингилизката бълха лежи там, каквато си била, а освен нея няма нищо друго.

Платов казва:

— Какво пък е това? Къде е вашата работа, с която искахте да утешите царя?

Оръжейниците отговорили:

— Тук е и нашата работа.

Платов пита:

— А в какво се заключава тя?

А оръжейниците отговарят:

— Защо да обясняваме това? Тук всичко е пред очите ви — вижте го.

Платов вдигнал рамене и извикал:

— Къде е ключът от бълхата?

— Ами че тук — отговарят. — Дето е бълхата, там е и ключът, в ореха.

Платов искал да вземе ключа, но пръстите му били къпави — хващал, хващал и все не можел да хване нито бълхата, нито ключето от пружинката в корема ѝ и изведнъж се разсърдил и почнал да псува досуц като казак.

Крещял:

— Защо, подлеци, не сте направили нищо и отгоре на това може би сте развалили работата! Ще ви отсека главата!

А тулчани му отговарят:

— Напразно ни обиждате така — ние сме длъжни от вас, като пратеник на царя, да претърпим всички обиди, но само защото се усъмнихте в нас и помислихте, че можем да излъжем дори царювото име, ние сега няма да ви кажем тайната на нашата работа, а благоволете да я отнесете на господаря — той ще види какви са неговите люде и дали са го посрамили.

А Платов викнал:

— Ех, лъжете вие, подлеци, аз няма току-така да се разделя с вас, а един от вас ще дойде с мене в Петербург и там ще изтръгнат от него какви са хитрините ви.

Като казал това, протегнал ръка и така сграбчил с къопавите си пръсти кривогледия левак за якичката, че всички копчета на казакина му изхвъркнали, и го хвърлил в каляската пред краката си.

— Седи — казва — тук чак до Петербург като пубел — ти ще отговаряш за всички. А вие — казва той на песовойците — сега хайде! Не зяпайте, искам вдругиден да бъда при царя в Петербург.

Майсторите само се осмелили да кажат вместо другаря си, че как тъй вие без всякакъв токумент го откарвате? Той няма да може да се върне назад! А Платов вместо отговор им показал юмрука си — един такъв страшен, издут и целият изпонасечен, сраснал как да е — и като им се заканил, казва: „Ето ви токументът!“. А на казаците казва:

— Хайде, момчета!

Казаците, коларите и конете — всички отведнъж заработили и отнесли левака без токумент, а след един ден, както бил заповядал Платов, го докарали в царювия дворец и дори, като препуснали, както си знаели, профучали покрай колоните.

Платов станал, закачил си ордени и отишъл при царя, а кривогледият левак заповядал на казаците да вардят при входа.

ЕДИНАЙСТА ГЛАВА

Платов се страхувал да се покаже пред очите на царя, защото Николай Павлович бил ужасно зорък и паметлив — нищо не забравял. Платов знаел, че той бездруго ще го попита за бълхата. И ето, макар да не се страхувал от никакъв неприятел на света, сега се уплашил: влязъл в двореца с ковчежето и тихичко го поставил в залата зад печката. Сега като скрил ковчежето, Платов се явил пред царя в кабинета му и почнал набързо да докладва какви междуособни разговори си водят казаците на тихия Дон. Мислел си така: ще залиса с това царя и ако царят сам си спомни и заприказва за бълхата, тогава ще му я подаде и ще отговаря, а ако не заприказва, ще премълчи; ще заповяда на кабинетния камердинер да скрие ковчежето, а тулския левак да хвърли в крепостния затвор безсрочно, за да поседи там някое време, дордето потрябва.

Но царят Николай Павлович не забравял нищо и тъкмо Платов свършил за междуособните разговори, той веднага го пита:

— А какво, оправдаха ли надеждата ми моите тулски майстори наспроти ингилизката нимфозория?

Платов отговорил така, както му се струвала работата.

— Нимфозорията — казва, — ваше величество, е все в същото пространство и аз я докарах назад, ама тулските майстори не можаха да направят нищо по-чудно.

Царят отговорил:

— Ти си мъжествен старик, но това, което ми докладваш, не може да го бъде.

Платов взел да го уверява и му разказал как била цялата работа и като достигнал до това, как тулчани го молили да покаже на царя бълхата, Николай Павлович го тупнал по рамото и казва:

— Давай насам. Аз зная, че моите хора не могат да ме лъжат. Тук е направено нещо свръхчовешкото разбиране.

ДВАНАЙСТА ГЛАВА

Извадили иззад печката ковчежето, свалили от него сукнената покривка, отворили златната табакерка и брилянтовия орех, а в него стои бълхата, както си била и стояла по-рано.

Царят погледнал и рекъл:

— Каква дяволия! — Но вярата му в руските майстори не отслабнала и той поръчал да повикат любимата му дъщеря Александра Николаевна и ѝ заповядал: — Ти имаш тънки пръсти на ръцете — вземи малкото ключе и навий по-скоро коремната машинка на тая нимфозория.

Принцесата взела да върти ключето и бълхата тозчас размърдала мустачки, но не шава с крачката си. Александра Николаевна опънала цялата пружина, а нимфозорията все пак не танцува дансе и не прави ни една верояция, както по-рано.

Платов позеленял целият и се развикал:

— Ах, тия кучешки шарлатани! Сега разбирам защо не искаха да ми кажат там нищо. Добре поне че единия от тия глупци помъкнах със себе си.

С тези думи той изтичал на входа, сграбчил левака за косите и захванал да го дърпа насам-натам така, че полетели кичури от тях. А левакът, когато Платов престанал да го бие, се пооправил и казва:

— Всичките ми коси и без това са изскубани при учението и аз не знам сега за какво е нужно това повторение.

— За това — казва Платов — защото се надявах и поръчителствах за вас, а вие развалихте рядката вещ.

Левакът отговорил:

— Ние сме много доволни, че си поръчителствал за нас, а колкото за развалянето, ние нищо не сме развалили — вземете и вижте с най-силния малкоскоп.

Платов хукнал назад да каже за малкоскопа и само се заканил на левака:

— Аз тебе — казва, — такъв-онакъв-всякакъв, аз ще ти дам да се разбереш.

И заповядал на песовойците още по-силно да извият назад лактите на левака, а сам възлиза по стъпалата и запъхтян чете молитва: „Благого царя, благая мати, пречистая и чистая“ и по-нататък, както му е редът. А всички царедворци, застанали по стъпалата, се извъръщат от него, мислят си: хвана се Платов в капана и ей сега ще го натирят вън от двореца — защото не могли да го търпят за неговата храброст.

ТРИНАЙСТА ГЛАВА

Щом Платов предал на господаря думите на левака, царят веднага казва радостно:

— Зная си аз, че моите руски хора няма да ме излъжат. — И заповядал да му подадат малкоскопа на възглавка.

Още в същата минута бил поднесен малкоскопът и царят взел бълхата и я сложил под стъклото отначало с гръб нагоре, после странишком, после с коремчето — с една дума, обърнали я на всички страни, а нищо не виждат. Но царят и сега не изгубил своята вяра, само рекъл:

— Да се доведе веднага тук оръжейникът, който се намира долу.

Платов докладва:

— Трябва да го преоблечем — взех го, с каквото беше, и сега е в много лош каяфет.

А царят отговаря:

— Нищо — да се въведе какъвто е.

Платов казва:

— Я ела сега, такъв-онакъв, отговаряй пред очите на царя.

А левакът отговаря:

— Какво пък толкова, ще ида и ще отговоря.

Дохожда, с каквото бил: с лапатари, единият крачол в ботуша, другият се мятка, а абичката вехтичка, копчетата не се закопчават, изпогубили се, а яката разпрана; но нищо, не се срамува.

„Какво пък толкова? — мислел си той. — Ако е угодно на царя да ме види, трябва да отида; а ако нямам при себе си токумент, не съм виновен за това и ще кажа защо стана така.“

Щом левакът се изкачил и се поклонил, царят тозчас му казва:

— Какво значи, братле, това, че ние и така, и така гледахме, и под малкоскопа я туряхме, а нищо забележително не виждаме?

А левакът отговаря:

— Наистина ли, ваше величество, благоволихте да погледнете?

Велможите му кимат — не приказваш както се полага! А той не разбира как трябва по придворному, с ласкателство или с хитрост, а говори просто.

Царят казва:

— Не го учете — нека отговаря както си знае.

И тозчас му обяснява:

— Ние — казва — ето как я поставяхме. — И сложил бълхата под малкоскопа. — Гледай сам — казва, — нищо не се вижда.

Левакът отговаря:

— Така, ваше величество, е невъзможно да се види нещо, защото нашата работа спроти този размер е много по-скришна.

Господарят попитал:

— А как трябва?

— Трябва — казва — само едното й краче да се подложи в подробност под целия малкоскоп и отделно да се гледа всяка петичка, на която тя стъпва.

— За бога — казва царят, — това е вече яко много дребно!

— А какво да се прави — отговаря левакът, — нашата работа може да се забележи само така: тогава ще се види и цялото чудо.

Сложили, както рекъл левакът, и царят, щом погледнал в горното стъкло, целият просиял — хванал левака, както си бил необлечен и потънал в прах, неизмит, прегърнал го и го разцелувал, а после се обърнал към всички придворни и рекъл:

— Виждате ли, аз най-добре от всички знаех, че моите руснаци няма да ме излъжат. Гледайте, моля ви се: та те, обесниците му, подковали ингилизката бълха с подкови!

ЧЕТИРИНАЙСТА ГЛАВА

Взели всички да се приближават и да гледат всичките нозе на бълхата — действително били подковани с истински подкови, а левакът доложил, че това още не е цялото чудо.

— Ако беше — казва — по-добър малкоскопът, който увеличава пет милиона пъти, тогава вие бихте благоволили — казва — да видите, че върху всяка подковичка е сложено името на майстора, та да се знае кой руски майстор е правил тази подкова.

— И твоето ли име е тук? — попитал царят.

— Съвсем не — отговаря левакът, — само моето го няма.

— А защо?

— Ами затова — казва — защото аз работих по-малки неща от тези подковички; аз изковах гвоздейчетата, с които са заковани тези подкови — тях вече никакъв малкоскоп не може да ги улови.

Царят попитал:

— А къде е вашият малкоскоп, с който сте могли да направите това чудо?

А левакът отговорил:

— Ние сме сиромаси хора и поради сиромашията си нямаме малкоскоп, но окото си ни е набито.

Тогава и другите придворни, щом видели, че работата на левака е изпечена, почнали да го целуват, а Платов му дал сто рубли и казва:

— Прости ме, братле, че ти издърпах косите.

Левакът отговаря:

— От бога да ти е просто — не за първи път такъв гръм пада на главата ми.

И повече не искал да приказва, пък и нямало кога и с кого да разговаря, защото царят заповядал веднага да опаковат тази подкована нимфозория и да я пратят назад в Англия — като подарък, за да разберат там, че това не е чудно за нас. И заповядал царят да отнесе бълхата специален куриер, който знае всички езици, пък и левакът да е

с него, за да може сам да покаже на англичаните работата и какви майстори имаме ние в Тула.

Платов го прекръстил.

— Бъди — казва — благословен, а аз из пътя ще ти пратя от собствената си дренковица. Не пий малко, не пий и много, а пий посредствено.

Така и направил — пратил му.

А граф Киселрод заръчал да окъпят левака в Туляковските народни бани, да го острижат в бръснарницата и да го облекат с параден кафтан на придворен певец, за да изглежда, че и той има някакъв дарен чин.

Като го изуниформили по такъв начин, напоили го за из пътя вместо с чай с дренковица от Платов, затегнали му колана, колкото се може по-силно, за да не му се тресат червата, и го закарали в Лондон. Оттук нататък за левака се заредили и патилата в чужбина.

ПЕТНАЙСТА ГЛАВА

Куриерът и левакът пътували толкова бързо, че от Петербург до Лондон не спирали да почиват нийде, само пристягали на всяка станция колана с по една дупка, за да не се смесят червата с белия джигер; но тъй като след представянето му пред царя на левака по заповед на Платов се полагала държавна порция водка до насита, той не ял, само с това се поддържал и по цяла Европа пял руски песни, само припева преправил по чуждестранному: „Ай-л-ю-л-и-с-е т-р-е-ж-у-л-и“.

Щом куриерът го докарал в Лондон, явил се, пред когото трябвало, предал ковчежето, а левака настанил в странноприемницата, но скоро там му дотежало, па му се дощяло и да яде. Той почукал на вратата и показал устата си на прислужника, а прислужникът веднага го отвел в хановъзприемателната стая.

Седнал тук левакът и си седи, а да поиска нещо на английски не знае. Но после се досетил: пак почуква на масата с пръст и си показва устата — англичаните се досещат и му поднасят, само че невинаги онова, което трябва, но той не приема нещо, което не е за него. Подали му, както те си го приготвят, горещ студинг в огън — той казва: „Не знам яде ли се такова нещо“ и не поискал да вкуси — те му го сменили и му сложили друго ядене. Също тъй не искал да пие тяхната водка, защото е зелена — като че застроена със син камък, а избрал нещо по възможност най-натурално и така чакал куриера в прохладата с бъкелчето пред себе си.

А ония лица, на които куриерът предал нимфозорията, още в същия миг я разгледали с най-силен малкоскоп и тозчас поместили описание в публически ведомости, та да излезе още на другия ден клеветон за всеобщо известие.

— А самия този майстор — казват — ние искаме да видим веднага.

Куриерът ги проводил в хана, а оттам в хановъзприемателната зала, дето нашият левак вече хубавичко се бил позачервил, и казва:

„Ето го!“.

Англичаните веднага туп-туп по рамото и като на равен му стиснали ръката. „Камрад — казват, — камрад е добър майстор, ще приказваме с тебе после, когато му дойде времето, а сега да прием за благополучието ти.“

Поискали много вино и на левака дали първата чаша, а той учтиво отказал да пие пръв: мисли си — може би искат от завист да ме отровят.

— Не — казва, — това не е редно: няма го майстора — сами куснете по-напред.

Англичаните опитали всички вина пред него и тогава взели да му наливат. Той станал, прекръстил се с лявата ръка и пил за здравето на всички.

Те съпикасали, че се кръсти с лявата ръка, и питат куриера:

— Да не е лютеранец или протестантист?

Куриерът отговаря:

— Не, не е лютеранец и не е протестантист, а от руска вяра.

— А защо се кръсти с лявата ръка?

Куриерът рекъл:

— Той е левак и всичко прави с лявата ръка.

Англичаните още повече взели да се чудят и почнали да поят с вино и левака, и куриера и така цели три дни ги наливали, а после казват: „Сега стига“. По една симфона вода с ерфикс изпили и като се освежили съвсем, захванали да разпитват левака: къде и на какво се е учил и докъде знае аритметиката?

Левакът отговаря:

— Нашата наука е проста: по псалтира и по съновника, а аритметиката не знаем никак.

Англичаните се спогледали и казват:

— Чудно.

А левакът им отговаря:

— У нас така е с всички.

— А каква е — питат — тази книга в Русия „Съновникът“?

— Това е — казва — такава една книга, отнасяща се до това, че ако в псалтира си открил нещо неясно досежно гаданията на цар Давид, в съновника го разгадават допълнително.

Те казват:

— Жално, щеше да е по-добре, ако от аритметиката знаехте поне четирите действия, това щеше да е много по-ползотворно за вас, отколкото целият съновник. Тогава бихте могли да съобразите, че във всяка машина трябва да се изчисли силата, а ето на, макар да сте много изкусни в ръцете, вие не сте съобразили, че такава малка машинка, както в нимфозорията, е изчислена до най-голяма точност и не може да носи нейните подковички. Затова сега нимфозорията и не скача, и не танцува дансе.

Левакът се съгласил.

— Затова — казва — няма спор, че ние в науката не сме отишли далеко, но сме само вярно предани на отечеството си.

А англичаните му казват:

— Останете при нас, ще ви дадем голямо образование и от вас ще излезе удивителен майстор.

Но на това левакът не се съгласил.

— Аз си имам — казва — вкъщи родители.

Англичаните предложили да изпращат пари на родителите му, но левакът не рачил.

— Ние — казва — сме така привързани към родината си и тейко ми е вече старец, а моята родителка бабичка и е свикнала да ходи в енорийската си черква, пък и на мене ще ми е отегчително тук в уединението, защото още ергенин ходя.

— Вие — казват — ще свикнете, ще приемете нашия закон и ние ще ви оженим.

— Това — отговаря левакът — никога няма да го бъде.

— Защо тъй?

— Защото — отговаря — нашата руска вяра е най-правата и както са вярвали нашите праотци, тъкмо така трябва да вярват и потомците.

— Вие — казват англичаните — не знаете нашата вяра: ние се придържаме към същия християнски закон и изповядваме същото евангелие.

— Евангелието — отговаря левакът — действително е едно у всинца ни, само че нашите книги са по-дебели от вашите, и вярата ни е по-пълна.

— Вие защо така съдите?

— Ние имаме — отговаря — за това всички очевидни доказателства.

— Какви?

— Ами такива — казва, — че ние имаме и боготворни икони, и гроботочиви мощи, а вие нямате нищо и дори освен неделята нямате никакви извънредни празници и второ — на мене ще ми бъде чоглаво да живея с англичанка, дори и да се венчеем законно.

— Че защо така? — питат. — Вие не ги пренебрегвайте: нашите също се обличат много чисто и са шетърни.

А левакът казва:

— Не ги знам.

Англичаните отговарят:

— Това не е важно — може да ги узнаете: ние ще ви устроим грандеву.

Левакът се засрашил.

— Защо — казва — напразно да мътим главите на девойките. — И се отказал. — Грандевучо — казва — е господарска работа, на нас не ни приляга и ако у дома, в Тула, научат за това, ще падне голям смях.

Англичаните поллюбопитствали.

— А ако няма — казват — грандеву, как постъпват в такива случаи у вас, за да направят приятен избор.

Левакът им обяснил нашето положение.

— У нас — казва, — когато човек има сериозно намерение спрямо девойката, праща сватовница и щом направи тя предложение, тогава заедно отиват учтиво в къщата и гледат девойката, без да се крият, пред цялата рода.

Те разбрали, но отговорили, че у тях няма сватовници и такъв обичай не съществува, а левакът казва:

— И така е по-приятно, защото ако се заемем с такава работа, трябва със сериозно намерение, а тъй като аз не чувствам това към чуждата нация, защо тогава да лъжем девойките?

Той се харесал на англичаните и с тия си разсъждения, така че те отново взели да го тупат по раменете и коленете одобрителски, а сами питат:

— Ние — казват — бихме желали само от любопитство да знаем: какви порочни признаци сте забелязали у нашите момичета и защо ги отбягвате?

Чак тогава левакът откровено отговорил:

— Аз не ги черня, но не ми се харесва, че дрехата им някак се мята и не може да се разбере какво е облечено и от каква нужда; тук едно нещо, по-доле друго заиглено, а на ръцете им някакви калцуни. Досуц като на маймуна чизмарка — вълнеста пелеринка.

Англичаните се засмели и казват:

— А каква пречка е това за вас?

— Пречка — отговаря левакът — няма, само се страхувам, че ще ми бъде срамно да гледам и да чакам как тя от всичко това ще почне да се измъква.

— Мигар — казват — вашата кройка е по-добра?

— Нашата кройка — отговаря — в Тула е проста: всяка носи своите дантелки, а нашите дантелки носят дори и големите дами.

Те го показали и на своите дами и там му наливала чай и го питали:

— Защо се мръщите?

Той отговарял:

— Защото — казва — не сме приучени на много сладко.

Тогава му дали бучка захар, да пие чай по руски.

На тях им се струва, че уж така е по-лошо, а той казва:

— По наш вкус така е по-вкусно.

Англичаните не могли с нищо да го объркат, та той да се прельсти от техния живот, а само го придумали да гостува за късо време, през което ще го водят из разни заводи и ще му покажат всичкото си изкуство.

— А после — казват — ние ще го отведем със свой кораб и ще го доставим жив в Петербург.

На това той се съгласил.

ШЕСТНАЙСТА ГЛАВА

Взели англичаните левака в свои ръце, а руския куриер изпратили назад в Русия. Макар че куриерът имал чин и знаел разни езици, те не се интересували от него, а от левака се интересували — и почнали да го водят и да му показват всичко. Той видял цялото им производство: и металните фабрики, и сапун-чугун заводите, и всичките им стопански порядки много му харесали, особено що се отнася до издръжката на работниците. Всеки техен работник е винаги сит, облечен е не в дрипи, а всеки, който е способен, има тужурни елек, обут е с дебели патъци с железни налчета, за да не си набоде краката нийде на нищо; работи не с даяк, а с обучение и разбиране. Пред очите на всеки виси таблата на умножението, а до него плоча: който и да е майстор, каквото и да прави — в таблата гледа и с разбиране сверява, а после на плочата едно пише, друго изтрива и уточнява: което е написано в цифри излиза и в действителност. А дойде ли празник, ще се съберат на двойки, ще вземат в ръцете си бастунче и отиват да се разхождат чинно-благородно, както подобава.

Левакът се нагледал на целия им живот и на всичките им работи, но най-голямо внимание обръщал на такива неща, които учудвали англичаните. Много не го занимавало толкова как правят новите пушки, колкото как и в какъв вид се намират старите. Всичко ще обиколи и хвали и казва:

— Това и ние можем.

А щом стигне до старата пушка, ще пъхне пръст в дулото, ще опипа стените и ще въздъхне:

— Това — казва — превъзхожда далече нашето.

Англичаните никак не могли да отгатнат какво точно забелязва левакът, а той пита:

— Не мога ли — казва — да зная дали нашите генерали са гледали това някога, или не?

Казват му:

— Ония, които са дохождали тук, сигурно са го гледали.

— А как — казва — са били: с ръкавици или без ръкавици?

— Вашите генерали — казват — са парадни, те винаги ходят с ръкавици; значи и тук са били така.

Левакът не рекъл нищо. Но изведнъж започнал да се безпокои и да тъгува. Затъгувал, затъгувал и казва на англичаните:

— Покорно благодаря за цялото угощение и аз съм много доволен от всичко у вас и всичко, което ми трябваше да видя, вече видях, а сега искам по-скоро да си ида вкъщи.

С нищо не могли да го задържат вече. Не могли да го пуснат по суша, защото той не знаел да говори всички езици, а по вода не било добре да пътува, защото времето било есенно, бурно, но той настоявал: пуснете ме.

— Ние гледахме — казват — буреметъра: ще има буря, можеш да се удавиш; зер не е като вашия Фински залив, тук е истинско Твърдиземно море.

— Все едно — отговаря — къде ще се мре, всичко е еднакво, божа воля, а аз искам по-скоро да си ида в родното място, защото иначе мога да си спечеля някоя лудост.

Не искали да го задържат насила, нахранили го, наградили го с пари, подарили му за спомен златен часовник с трепетир, а за морската прохлада през късното есенно пътуване му дали мъхесто палто с качулка на главата за срещу вятъра. Облекли левака много топло и го откарали на кораба, който отивал в Русия. Тук настанили левака в най-приличен вид като истински дворянин, но той не обичал и се срамувал да седи с другите господа на закрито, а ще излезе на палубата, ще седне под празента и ще попита: „Къде е нашата Русия?“.

Англичанинът, когото той пита, ще му покаже с ръка в отсрещната посока или ще махне с глава, а той ще се обърне с лице натам и нетърпеливо гледа към родната страна.

Щом излезли от залива в Твърдиземното море, копнежът му към Русия станал толкова голям, че не могат с нищо да го успокоят.

Воднението станало ужасно, а левакът все не отива доле в каютата — под празента седи накачулен и гледа към отечеството.

Много пъти англичаните дохождали да го викат долу на топло място, но той, за да не му досаждат, взел да лъже.

— Не — отговаря, — тук навън ми е по-добре; инак под покрив може да ме хване от клатушкането морска болест.

Така през цялото време не слизал освен по една особена работа и с това много се харесал на един помощник-капитан, който за нещастие на нашия левак знаел да говори руски. Този помощник-капитан не можел да се начуди, че руският съхопътен човек издържа на всички бури.

— Браво — казва, — рус! Да прием!

Левакът пил.

А помощник-капитанът казва:

— Още!

Левакът пил още и те се напили.

Помощник-капитанът го пита:

— Ти от нашата държава каква тайна носиш в Русия?

Левакът отговаря:

— Това си е моя работа.

— А щом е така — отговаря помощник-капитанът, — тогава хайде да се хванем с тебе на английски бас.

Левакът пита:

— Какъв?

— Такъв, че нищо поотделно да не прием, а всичко поравно: което единият, това непременно и другият и кой когото надпие, плаша кръчмата.

Левакът мисли: „Облачи се небето, дуете се шкембето — досада голяма, пътят край няма и родният кът не се вижда зад вълната — ако се обзаложа, все пак ще бъде по-весело“.

— Добре — казва, — става!

— Само че честно.

— Виж, за това — казва — не се безпокойте.

Спогодили се и заплюнчили палци.

СЕДЕМНАЙСТА ГЛАВА

Техният облог почнал още в Твърдиземното море и пили те чак до Рижкото Динаминде, но я карали на равно, не си отстъпвали един друг и до такава степен редовно се изравнявали, че когато единият погледнал в морето и видял как от водата се показва дявол, веднага същото се привидяло и на другия. Само че помощник-капитанът вижда дявола рижав, а левакът казва, че уж бил черен като татарин.

Левакът казва:

— Прекръсти се и се обърни — това е дяволът от морската бездна!

А англичанинът спори, че „това е морски водогаз“.

— Искаш ли — казва — да те хвърля в морето? Не се страхувай — той веднага ще те подаде на мене.

А левакът отговаря:

— Щом е така, хвърляй.

Помощник-капитанът го взел на гръб и го понесъл към борда.

Матросите видели това, спрели ги и доложили на капитана, а той заповядал да затворят и двамата долу, да им дадат ром и вино и студена храна, за да могат да пият и да ядат, та да продължават своя облог, а горещ студинг да не им дават, защото спиртът може да пламне в търбусите им.

Така ги докарали затворени до Петербург и ни един от тях не спечелил облога; а тук ги качили в различни коли и откарали англичанина в посланическия дом на Ингилизката Небрежна улица, а левака — в участъка.

Оттук нататък — съдбата им взела силно да се различава.

ОСЕМНАЙСТА ГЛАВА

Щом докарали англичанина в посланическия дом, тозчас повикали при него лекар и аптекар. Лекарят заповядал да го турят в топла вана, а аптекарят веднага овалял едно гумено хапче и сам му го мушнал в устата, а после двамата заедно го сложили на пухения дюшек, покрили го отгоре с една шуба и го оставили да се поти, а за да не му пречи никой, в цялото посолство била дадена заповед никой да не смее да киха. Лекарят и аптекарят почакали, докато помощник-капитанът заспал, и тогава му приготвили друго гумено хапче, сложили го до зглавето му на масичка и си излезли.

А левака в участъка смъкнали на пода и го питат:

— Кой си и къдешен и имаш ли паспорт или някакъв друг токумент?

А той от болестта, от пиенето и от дългото клатушкане бил отслабнал така, че не отговаря нито дума, само стене.

Товага веднага го претърсили, свалили му пъстрата дреха, задигнали часовника с трепетира и парите, а него самия приставът заповядал да откарат безплатно с първия попаднал файтон в болницата.

Повел стражарят левака да го качва на шейна и дълго нито една не можел да хване, защото файтонджиите бягат от полицаите. А левакът през цялото това време лежал пред студения парад; после стражарят хванал един файтонджия, само че без топла лисича кожа, защото лисичата кожа в такива случаи крият под себе си, за да изстинат по-скоро краката на полицаите. Карали левака така непокрит и щом рекат да го преместят от един файтон на друг, все го изтървават, а когато рекат да го вдигнат — дърпат му ушите, за да дойде в съзнание. Закарали го в една болница — не го приемат без токумент, закарали го в друга — и там не го приемат, така и в трета, и в четвърта — чак до сутринта го мъкнели по разни далечни криви сокачета и все го местели, така че той съвсем се изпотрепал. Товага един помощник-лекар рекъл на стражаря да го закара в простонародната Обухвинска

болница, където приемат за умираше всички, които са от непознато съсловие.

Тук заповядали да дадат разписка, а до разпределянето да сложат левака на пода в коридора.

А английският помощник-капитан по същото това време станал, глътнал другото гумено хапче, изял на закуска една кокошка с ориз, пил ерфикс и казва:

— Къде е моят руски камрад? Ще отида да го търся.

Облякъл се и хукнал.

ДЕВЕТНАЙСТА ГЛАВА

По някакъв чуден начин помощник-капитанът намерил много скоро левака, още не били го сложили на легло, той лежал на пода в коридора и се оплакал на англичанина.

— Аз — казва — трябва да кажа бездруго две думи на царя.

Англичанинът изтичал при граф Клейнмихел и загълчал:

— Мигар може така! Той — казва, — макар и да е с овчи кожух, носи в себе си човешки дух.

За това разсъждение изхвърлили веднага англичанина навън да не смее да споменава човешкия дух. А после някой му рекъл: „Подобре е да отидеш при казака Платов — той е човек простосърдечен“.

Англичанинът отишъл при Платов, който сега пак лежал на гушетката. Платов го изслушал и си спомнил за левака.

— Че как, братле — казва, — аз съм много отблизо познат с него, дори съм му дърпал косите, само не знам как да му помогна в тоя нещастен случай, защото аз вече съвсем престанах да служа и получих пълна търбухолежация — сега вече не ме уважават — ами тичай по-скоро при коменданта Скобелев, той е още силен и също опитен по тази част, той ще направя нещо.

Помощник-капитанът отишъл при Скобелев и му разправил всичко: от каква болест страда левакът и как я е хванал. Скобелев казва:

— Аз разбирам каква е тази болест, само че немците не могат да я лекуват, а тук трябва някакъв доктор от духовно потекло, защото те са израснали сред такива примери и могат да помогнат; ей сега ще пратя там руския доктор Мартин Солски.

Но когато Мартин Солски пристигнал, левакът вече издъхвал, защото тилът му се бил разцепил от лежането пред парада и само едно можал да каже разбрано:

— Кажете на царя, че англичаните не чистят пушките с тухла: нека и у нас не ги чистят с тухла, че инак, опазил ни богът на войната, не ги бива за стрелба.

И с тази вярност левакът се прекръстил и умрял.

Мартин Солски още начаса отишъл да доложи за това на граф Чернишев, та да научи това царят, а граф Чернишев закрепцял насреща му:

— Гледай си — казва — твоето лекарство за повръщане и твоето слабително и не се бъркай в това, което не ти е работа: в Русия има за това генерали.

И така не казали на царя и това чистене продължавало чак до Кримската война. Тогава, когато започнали да пълнят пушките, куршумите в тях се клатели, защото цевите били се изтрили от тухлата.

Тогава Мартин Солски припомнил на Чернишев за левака, а граф Чернишев казва:

— Махай се по дяволите, клистир такъв, не се пъхай, дето не ти е работа, че ще вдигна ръка от тебе и ще има да си патиш.

Мартин Солски си помислил: „Наистина ще вдигне ръка от мен“ — и си замълчал.

А ако бяха предали по онова време на царя думите на левака, войната в Крим с неприятеля би имала друг обрат.

ДВАЙСТА ГЛАВА

Сега всичко това са вече „дела на миналите дни“ и „предания на старото“, макар и не дълбоко време, но тези предания няма защо да бързаме да ги забравим въпреки баснословния стил на легендата и епичния характер на главния ѝ герой. Собственото име на левака, както имената на много велики гении, е завинаги изгубено за потомството; но като олицетворен от народната фантазия мит той е интересен, а похожденията му ще ни помогнат да си припомним епохата, общият дух на която е схванат сполучливо и вярно.

Такива майстори като баснословния левак сега, разбира се, вече няма в Тула: машините изравниха неравенството между талантите и дарбите и геният не се стреми в борба против прилежанието и акуратността. Машините благоприятстват за увеличението на надниците, но не благоприятстват на артистическата смелост, която някога надминавала мярката и вдъхновявала народната фантазия да съчинява подобни баснословни легенди.

Работниците, разбира се, умеят да ценят изгодите, които им доставят практическите приспособления на механичната наука, но за предишното старо време си спомнят с гордост и обич. Това е техен епос и при това с много „человешки дух“.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.